

УДК 339.87

DOI: 10.18524/2413-9998/2018.3(40).148387

А. В. Церковна,

старший викладач

кафедри менеджменту та інновацій,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар 24/26, м. Одеса, 65044, Україна,

e-mail: timeoutproduct.ua@ukr.net

К. В. Крук,

директор з розвитку Maristella club

вул. Бернардацци, 2а, м. Одеса, 65000, Україна

e-mail: korsar2008.ua@gmail.com

СУЧАСНЕ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛОГІСТИКА»

У статті розкривається сутність логістичних процесів, досліджуються етапи формування логістичної системи. Представлено актуалізоване визначення поняття «логістика». Представлені принципи нової концепції «TLM», які враховують і аспекти сучасного бачення логістики – «зеленої логістики»

Ключові слова: логістика, логістична система, логістичні процеси, «зелена логістика», TLM.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Логістика – це «обслуговуюча» частина бізнесу, яка охоплює всі процеси з моменту закупівлі сировини для його виробництва до моменту продажу готової продукції (включаючи доставку продукції покупцеві).

В умовах становлення і розвитку в Україні ринкових відносин стає все більш актуальним всебічне забезпечення конкурентоспроможності фірми.

Використання логістичного підходу при вирішенні завдання підвищення конкурентоспроможності фірми сьогодні все більш міцно стає предметом спеціального розгляду, як з теоретичної, так і з практичного боку. Фірми, які досягли стратегічних переваг, завдяки компетентності в логістиці, визначають характер конкуренції в своїх галузях. За останні кілька років майже в кожній фірмі з'явилися менеджери-логісти або навіть відділи логістики.

Досягнення стратегічних цілей підприємств стає можливою при створенні таких логістичних систем, які були б спрямовані на досягнення високої якості обслуговування споживачів, дозволили б оптимізувати її матеріальні, інформаційні, фінансові потоки і тим самим значно

скоротити витрати підприємства. Це дозволяє виробити сучасні технології логістичного менеджменту і добитися високого рівня конкурентоспроможності.

Тягнутий ланцюг постачання, гнучкий ланцюг постачання, еластичний ланцюг поставок, зелений ланцюг поставок – деякі з нових розроблених концепцій для безкоштовного використання в логістиці. Тому, виникає питання про об'єднання вищезгаданих концепцій управління логістикою в одну узгоджену ідею під назвою Total Logistics Management, яка може використовуватись у процесі управління підприємств у XXI столітті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем функціонування логістичних систем на підприємстві присвячені роботи таких вчених В. І. Сергєєва, В. М. Курганова, А. П. Долгова, С. А. Уварова, Д. Дж. Бауерсокс, Д. Дж. Клосса, А. М. Гаджинського, М. А. Окландера, А. Н. Роднікова та інші. Але теорія не встигає за розвитком логістики на сучасних підприємствах, тому логістичні процеси на сучасних підприємствах потребують детального дослідження та опису. Крім того, не зважаючи на достатній опит використання логістичних методів на сучасних українських підприємствах, не всі підприємці або фахівці компаній розуміють сучасну логістичну концепцію. Тому, необхідно узагальнити та повторити визначення поняття «логістика», «логістична система», «логістичні процеси».

Постановка завдання. Метою є визначення поняття «логістика», описання областей логістики та описання сучасних тенденцій розвитку логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна виділити два основні наукові підходи до трактування дефініції «логістика», які принципово відрізняються один від одного та одночасно охоплюють головні еволюційні етапи даного поняття.

Перший підхід – об'єктом логістики є процес фізичного поширення продукції або процес її руху від сировини до кінцевого споживача;

Другий підхід – об'єктом логістики є логістичний потік, тобто вся різноманітність потокових процесів як у сфері виробництва, так і в сфері обігу, що власне розширює сферу прикладання логістики, адже об'єктами дослідження в даному підході є матеріальні, фінансові, інформаційні, людські та інші ресурси.

Виходячи з вищенаведених наукових підходів, надамо наступне розуміння сутності логістики – логістика – це науково-практичний напрям

управління та оптимізації логістичних потоків для досягнення оперативних, тактичних та стратегічних цілей в певній логістичній системі.

До запропонованого визначення варто надати наступні пояснення:

- 1) логістика є одночасно і наукою, що вивчає закономірності формування і функціонування логістичних потоків, і господарською практикою, направленою на ефективне управління цими потоками;
- 2) основним об'єктом досліджень в логістиці є потокові процеси в економічних сферах відтворення та обігу;
- 3) ефективне управління передбачає оптимізацію та раціоналізацію логістичних потоків [1].

Сукупність логістичних операцій та логістичних функцій зумовлюють логістичний процес на підприємстві.

Міжнародний стандарт ISO 9000:2000 пояснює процес як «систематизовані дії з використанням ресурсів для перетворення того, що надходить у підсумку, тобто будь яка дія чи робота протягом певного періоду часу має розглядатися як процес. Процес – це стійка, цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних видів діяльності, яка за певною технологією перетворює вхідні ресурси в результати. З огляду на загальне розуміння того, що мається на увазі під словом процес, логістичний процес має свої «входи» і «виходи» [2]. Для реалізації логістичних процесів підприємство використовує такі ресурси як середовище функціонування, розвинена інфраструктура, активи, персонал.

Логістична операція – це самостійна частина логістичного процесу, що являє собою відособлену сукупність дій, спрямованих на генерування, перетворення або поглинання основного – матеріального та супутніх – інформаційного, фінансового, сервісного, кадрового потоків.

Тож, ми можемо сказати, що логістична операція – самостійна частина логістичного процесу, відокремлений комплекс дій, спрямованих на використання, створення, перетворення основного – матеріального та супутніх йому фінансових, інформаційних та інших логістичних потоків.

У вітчизняній і закордонній літературі широко використовуються поняття «логістичний ланцюг» і «логістичний канал». У багатьох випадках ці поняття не дуже чітко розмежовані, а іноді вживаються як синоніми.

Логістичний канал – це частково впорядкована множина різних посередників, які реалізують доведення логістичних потоків від конкретного виробника до його споживачів. Множина є частково впорядкованою до тих пір, поки не обрано конкретних учасників процесу просування матеріального потоку від постачальника до споживача. Після

цього логістичний канал перетворюється в логістичний ланцюг. Можливість вибору логістичного каналу є суттєвим резервом підвищення ефективності логістичних процесів.

Зв'язки логістичної системи із зовнішнім середовищем можуть бути:

- циклічними;
- синергічними.

Останні пов'язані з вивільненням так званої логістичної синергії.

Логістична синергія - це ефект, що виникає в процесі взаємного посилення зв'язків однієї логістичної системи з іншої або з зовнішнім середовищем на рівні вхідних і вихідних матеріальних та інформаційних потоків.

Логістична синергія може бути позитивною і негативною.

Позитивна синергія можлива в разі виконання всіма партнерами і контрагентами своїх зобов'язань перед ініціативної структурою. Вона виражається в підвищенні рівномірності виробництва або реалізації продукції, в дотриманні ритмічності (рівномірності) поставок товарів, в поліпшенні технологічної та організаційної дисципліни. Ці та інші позитивні явища ведуть в кінцевому підсумку до підвищення якості продукції (матеріальної, нематеріальної).

Негативна логістична синергія виникає в разі одночасного невиконання декількома основними контрагентами своїх зобов'язань. Тоді втрати ресурсів, часу і коштів можуть бути досить великі. Слід зазначити, що ймовірність виникнення негативної синергії значно зменшується в логістичних системах з вертикальною інтеграцією, коли здійснюється наскрізний контроль з управління матеріальними потоками від сировини до випуску кінцевої продукції.

З цієї причини багато фірм і компанії прагнуть створювати так звані синергічний портфель, тобто групу підприємств, підпорядкованих єдиній меті, центру логістичного управління і пов'язаних технологічним ланцюжком. Прикладом синергічного портфеля в логістичній системі може бути посередницька торгова організація, що володіє складами загального користування, що здійснює транспортне та експедиційне обслуговування, що надає споживачам ділові послуги (наприклад, консалтингові, інформаційні або послуги з підготовки продукції до виробничого споживання).

Найважливішими властивостями логістичної системи є:

- оптимальність;
- адаптивність.

Оптимальність є необхідною і попередньо заданою властивістю, так як від результатів дій, що управляють і здійснюють оцінки, залежить ефективність застосування даних систем. Прийняті в логістичних системах оптимізаційні рішення дозволяють зберегти стійкість управління, полегшують вибір альтернативних варіантів при прийнятті наступних управлінських рішень і спрощують аналіз питань, від яких залежать вихідні передумови вирішення завдань управління потоковими процесами.

Адаптивність. Важко переоцінити здатність логістичних систем до адаптації в умовах невизначеності навколишнього середовища. В умовах ринку широкий асортимент пропонованих товарів і послуг підвищує ступінь невизначеності попиту на них. Це є причиною різких коливань кількісних і якісних параметрів матеріальних, грошових, інформаційних та інших потоків, що проходять через логістичні системи. Виникають явища турбулентності. У таких динамічних умовах здатність логістичних систем до адаптації дозволяє зайняти відповідне стійке положення на ринку, що дуже важливо для організації функціональної діяльності господарських структур.

Таким чином, під організаційно-економічним механізмом управління логістичними процесами будемо розуміти сукупність управлінських дій спрямованих на організацію взаємодії між елементами логістичної системи в рамках підприємства для досягнення його економічних інтересів із врахуванням впливу зовнішнього середовища.

Логістичний процес – це певним чином організована в часі послідовність виконання логістичних операцій / функцій, що реалізує задані в плановому періоді мети логістичної системи або її мережевих (функціональних) підрозділів.

Таким чином, всі логістичні процеси на підприємстві можна розглядати через наступні області:

- 1) закупівельна логістика – це процес забезпечення підприємств матеріальними ресурсами, розміщення ресурсів на складах підприємства, їх зберігання та видачі у виробництво;
- 2) виробнича логістика – управління матеріальними потоками в процесі його проходження виробничих ланок при русі від первинного джерела сировини до кінцевого споживача;
- 3) розподільча логістика – це комплекс взаємопов'язаних функцій, що реалізуються в процесі розподілу матеріального потоку між різними оптовими покупцями, тобто в процесі оптового продажу товарів. Розподільча логістика охоплює весь ланцюг системи розподілу: маркетинг, транспортування, складування і інше;

4) транспортна логістика – це управління транспортуванням вантажів, тобто зміною місця розташування матеріальних цінностей з використанням транспортних засобів;

5) інформаційна логістика – це частина логістики, яка є сполучною ланкою між постачанням, виробництвом і збутом підприємства і займається організацією потоку даних, який супроводжує матеріальний потік в процесі його переміщення;

6) логістика складування – розділ логістики, присвячений управлінню розміщенням на зберігання, зберіганням, поповненням і видачею матеріальних ресурсів споживачам відповідно до їх інтересами. Вирішує завдання аналізу ефективності існуючих складів, визначення необхідної кількості складів, вибору місця розташування складів, розробки логістичного процесу на складі, вибору способу зберігання ресурсів;

7) логістика запасів – розділ логістики, що вивчає закономірності освіти і витрачання запасів і присвячений ефективному управлінню даними запасами. Вирішує завдання аналізу стану зміни запасів, вибору моделі управління запасами; визначення кількості закупуваних ресурсів, визначення часу оформлення замовлення на ресурси;

8) сервісна логістика – розділ логістики, присвячений управлінню сервісними потоками в логістичних системах, проектування, формування і оптимізації сервісних систем та ефективного використання. Завдання сервісної логістики: визначення переліку послуг, що надаються споживачам; забезпечення якості сервісних робіт; проектування, формування, використання і оптимізація структури сервісної служби, організація руху ресурсів для надання послуг споживачам.

9) фінансова логістика – розділ логістики, присвячений управлінню фінансовими потоками в логістичних системах. Вирішує завдання визначення раціональності фінансових потоків; вибору форми грошових розрахунків; організації руху фінансових потоків в системах, забезпечення фінансової стійкості логістичної системи і її ланок, визначення вузьких місць в логістичній системі;

10) комерційна логістика – організація і управління всією сукупністю поточкових процесів, пов'язаних з отриманням прибутку в сфері обігу.

Логістичний менеджмент – це процес керування логістичними процесами, тобто виконання основних управлінських функцій із використанням інформаційно-комп'ютерних технологій для досягнення цілей логістичної системи [3]. Логістичне управління забезпечує вдосконалення управління внутрішніми і зовнішніми матеріальними потоками,

а також фінансовими та інформаційними потоками.

Система логістичного менеджменту складається з таких підсистем (рис 1):

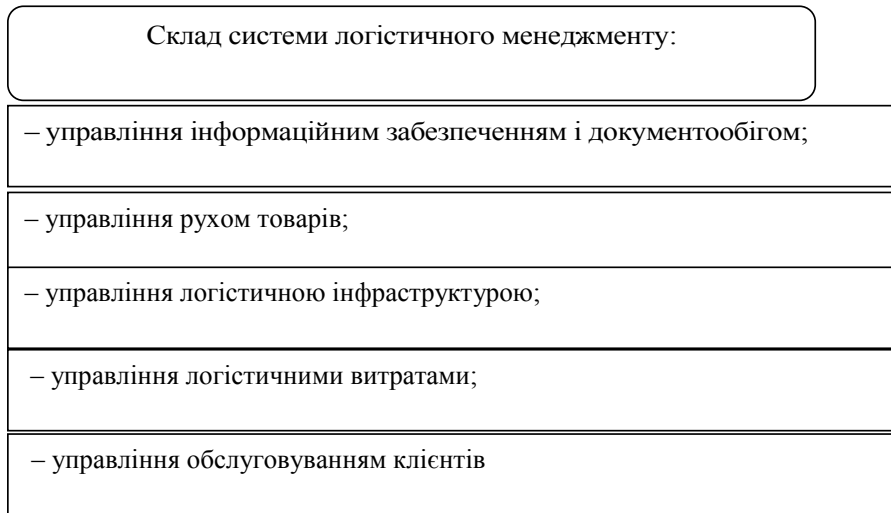

Рис. 1. Склад системи логістичного менеджменту

Джерело: складено авторами.

Логістична стратегія підприємства має розроблюватися в рамках загальної стратегії підприємства.

Сучасне уявлення про логістику можна сформулювати наступним чином: логістика представляє собою концепцію управління для розробки, організації, управління і реалізації ефективного і економічно вигідного руху об'єктів (вантажів, інформації, грошей і персоналу) в системах створення вартості в рамках одного або декількох підприємств. З більш детального визначення логістичних об'єктів як потоків вантажів, інформації, грошей і персоналу слід, що логістика є спільною важливою темою для всіх галузей і відноситься до загального сектору надання послуг і області громадського управління. Це знаходить своє відображення і в назвах: промислова логістика, торгова логістика, логістика надання послуг, банківська логістика.

За логістичними процесами між підприємствами закріпилася назва «управління ланцюгами поставок» – «Supply Chain Management». При-

чиною появи англomовного терміна є той простий факт, що всі новації, які виникли в підприємницькій практиці, багато легше «продати» і реалізувати під цією назвою. І все-таки «управління ланцюгами поставок» є і залишається логістикою, проте на якісно вищому рівні розвитку.

Одного погляду на підприємницьку практику досить, щоб зустріти там всі три фази розвитку з відповідними їм підходами до логістики. Одночасно можна помітити і значне просування в напрямку розуміння логістики як концепції управління.

Так, було проведено опитування, в результаті якого було виявлено сучасне розуміння поняття «логістика».

Так, 48 % респондентів вважають, що логістика описує єдиний підхід до руху потоків та процесів та є частиною організації та управління підприємством. 25 % респондентів вважають, що логістика являє собою процеси забезпечення доступності вантажів шляхом координації відповідних областей. 5 % респондентів вважають, що основна задача логістика – організація фізичної реалізації просторово-часових процесів трансформації.

Сучасне розуміння логістики як концепції управління відповідає новим умовам змін у підприємницькій діяльності. Процес нового розуміння логістики був «спровокований», перш за все, змінами в економічній практиці. Тому логістику можна розглядати як продукт, що виник в результаті практичної підприємницької діяльності.

На появу високих вимог, що виникли як наслідок індивідуалізації клієнтського попиту на продукти та логістичні послуги, підприємства відповідають стратегією «стандартизованих індивідуальних послуг». «Стандартизовані індивідуальні послуги» представляють собою професійну діяльність і послуги, виробництво яких стандартизовано на дуже високому рівні, і які одночасно відповідають індивідуальним вимогам клієнтів. При цьому стандартизація логістичних процесів поширюється як на фізичні процеси реалізації угод, так і на процеси управління. Стратегія «стандартизованих індивідуальних послуг» дозволяє в принципі управляти якістю, витратами і термінами. Тому ця стратегія має велике значення. Однак вона передбачає, що підприємство концентрується на виробництві стандартизованих продуктів і послуг [3].

У сфері логістики аутсорсинг перестав бути ні для кого не відомою новинкою. Через розвиток торгового ринку, зростання ринків закупівель (поставок) і збуту товару, велика кількість підприємств була змушені залучити сторонні компанії, що займаються доставкою і складування вантажів. Все це викликало сильну конкуренцію між вантажо-

перевізниками, що в свою чергу підштовхнуло останніх шукати нові шляхи боротьби за клієнта. Яскравим прикладом такого механізму є 3PL і 4 PL провайдери.

Використання послуг аутсорсингу дозволяє замовнику:

- 1) Зменшити терміни доставки і зберігання вантажів;
- 2) Скоротити ризики;
- 3) Більше уваги приділити основній виробничій діяльності;
- 4) Зменшити витрати на функціонування власного логістичного відділу.
- 5) Бути впевненим у якості транспортування, контролю над документообігом, вирішенні виникаючих юридичних проблем.

Залежно від складу пропонованих послуг існує наступна класифікація логістичних фірм.

Класифікація PL-операторів:

- 1) First Party Logistics (1PL) – являє собою систему, в якій всі операції виконує сама фірма – власник вантажу;
- 2) Second Party Logistics (2PL) – це система, яка надає сукупність традиційних послуг з транспортування і складування товару;
- 3) Third Party Logistics (3PL) – це система додаткових послуг, яка включає в себе як звичайне складування, так і проміжне зберігання товару, розробку і проектування інформаційних систем, наймання субпідрядників;
- 4) Fourth Party Logistics (4PL) – це система, яка являє собою синтез обов'язків всіх організацій, що беруть участь в логістичній діяльності. Дана система виконує функції планування, управління, контролю над усіма аспектами поставки продукції підприємства-замовника, маючи на меті забезпечення довгострокових стратегічних цілей і розширення завдань бізнесу;
- 5) Fifth Party Logistics (5PL) – це система інтернет-логістики, яка ґрунтується на плануванні, підготовці, управлінні і контролі за кожною складовою єдиної транспортної ланцюга за допомогою електронних засобів інформації.

Остання концепція логістики, яка була представлена фахівцями, називається зеленою логістикою (GL).

Розглянемо особливості концепції управління проєкологічною логістикою.

За даними Srivastava [4, с. 53], безпосередньо збільшена значимість GrSCM виникає внаслідок погіршення стану навколишнього середовища, що відбивається на зниженні кількості сировини, надлишкові від-

ходи та підвищений рівень забруднення. Автор вважає GrSCM природним наслідком еволюційної зміни у виробничих компаніях, які замінили реактивний підхід до управління навколишнім середовищем на нову концепцію, враховуючи принципи «пере»:

- Повторне використання;
- Переробка;
- Відновлення виробництва.

Концепція «зеленого постачання» є поєднанням навколишнього середовища управління та управління ланцюгами постачання. GrSCM – це управління зеленими ланцюгами постачання як інтегроване екологічне мислення в рамках управління ланцюгами постачання, яке включає розробку продукту, пошук та підбір матеріалів та сировини для даного продукту, виробництво та доставка кінцевому споживачеві, проактивний підхід до зворотної логістики. Це забезпечує багатоплановий підхід до дизайну продукту, який враховує питання управління ризиками навколишнього середовища, охорони праці та охорони праці, безпеку, раціональне використання матеріалів або скорочення витрат [5].

Висновки та пропозиції. Таким чином, ми можемо зробити висновки, що подальший розвиток підприємств не можливий без урахування потреб навколишнього середовища, у тому числі бережливого використання ресурсів. Тому, нова логістична концепція Total Logistics Management тісно пов'язана зі стратегією самого підприємства.

Правильне управління продуктом означає розгляд аспекту масового виробництва та обмеження асортименту продукції, що супроводжується високим коефіцієнтом корекції. Перші два параметри дозволяють оптимізувати етапи логістики (постачання, виготовлення, розподіл, утилізація, повернення) та логістичних функцій (транспорт, зберігання, управління запасами, замовлення, упаковка). Третій параметр відповідає за задоволення потреб клієнтів.

Ретельний аналіз продукту дозволяє побудувати логістичну систему на базі TLM припущення. Система повинна бути цілеспрямовано розроблена та організована навколо доступних людських, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів, враховуючи безпеку, у тому числі безпеку людей та товарів та інформаційних потоків, а також автоматизацію товарів та потоків інформації. Система повинна базуватися на стійкому розвитку логістики, де прагнення логістичного партнерства, заснованого на професіоналізмі та довірі, створює логістику якості, яка гарантує повну задоволеність клієнтів.

Список використаної літератури

1. Хвищун Н. В. Сутність поняття «логістика»: ретроспективний аналіз / Н. В. Хвищун // Ефективна економіка. – 2012. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1567> (дата 01.10.18). – Назва з екрану.
2. Короленко Н. В. Управління якістю логістичних процесів на підприємствах: інтегральна парадигма / Н. В. Короленко // Ефективна економіка. – 2013. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2494> (дата 01.10.18). – Назва з екрану.
3. Olngrid Gopfert. Состояние развития логистики и тенденции будущего – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bizeducation.ru/library/log/basic/gopfert.htm> 1567 (дата 01.10.18). – Название с экрана.
4. Srivastava S. K. Green supply chain management: A state-of-the-art literature review. International Journal of Management Reviews, 9 (1), 2007, pp. 53- 80.
5. Maciej Bielecki, Barbara Galinska. Total logistics management concept and principles in manufacturing enterprise. Retrieved from file:///c:/users/user/downloads/5930-article%20text-18290-1-10-20171201.pdf.

Стаття надійшла 05.10.2018 р.

А. В. Церковная,

старший преподаватель

кафедры менеджмента и инноваций,

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,

Французский бульвар 24/26, г. Одесса, 65044, Украина,

e-mail: timeoutproduct.ua@ukr.net

К. В. Крук,

директор по развитию клуба Maristella,

ул. Бернардацци, 2а, г. Одесса, 65000, Украина

e-mail: korsar2008.ua@gmail.com

СОВРЕМЕННАЯ ТРАКТОВКА ПОНЯТИЯ «ЛОГИСТИКА»

В статье рассматривается вопрос развития непрерывного образования, что связанВ статье раскрывается сущность логистических процессов, исследуются этапы формирования логистической системы. Представлено актуализированное определение понятия «логістика». Представлены принципы новой концепции «ТЛМ», которые учитывают и аспекты современного видения логистики - «зеленой логистики»

Ключевые слова: логистика, логистическая система, логистические процессы, "зеленая логистика", ТЛМ.

A. V. Tserkovna,

senior lecturer

of Department of management and innovation
of Odessa I. I. Mechnikov National University,
24/26, Frantsuzkiy av., Odessa, 65044, Ukraine
e-mail: timeoutproduct.ua@ukr.net

K. K. Kruk,

development director in Maristella club

Bernardatsi St, 2A, Odessa, 65000, Ukraine
e-mail: korsar2008.ua@gmail.com

MODERN INTERPRETATION OF THE CONCEPT "LOGISTICS"

The article reveals the essence of logistic processes, examines the stages of formation of the logistics system. The current definition of the concept of "logistics" is presented. The principles of the new concept of "TLM" are presented, which consider also aspects of the modern vision of logistics - "green logistics".

Key words: logistics, logistics system, logistics processes, "green logistics", TLM.

References

1. Khvyschun, N. V. (2012). Sutnist poniattia "lohistyka": retrospektyvnyi analiz [The essence of the concept "logistics": a retrospective analysis]. *Efektivna ekonomika. – Effective Economics*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1567>. [in Ukrainian].
2. Korolenko, N. V. (2013). Upravlinnia yakistiu lohistychnykh protsesiv na pidpriemstvakh: integralna paradyhma [Quality management for logistics processes at enterprises: an integral paradigm]. *Efektivna ekonomika. – Effective Economics*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2494>. [in Ukrainian].
3. Olngrid Gopfert. Sostoianie razvitiia logistiki i tendetsii budushchego [Oln-grid Gopfert. The state of logistics development and the future trends]. Retrieved from <http://www.bizeducation.ru/library/log/basic/gopfert.htm> 1567. [in Russian].
4. Srivastava, S. K. (2007) Green supply chain management: A state-of-the-art literature review. *International Journal of Management Reviews*, 9 (1), pp. 53-80.
5. Maciej, Bielecki & Barbara, Galinska. Total logistics management concept and principles in a manufacturing enterprise. Retrieved from // file: /// c: / users/user/downloads/5930-article%20text-18290-1-10-20171201.pdf